

O'ZBEK ADABIYOTINING YIRIK NAMOYANDALARIDAN BIRI O'TKIR HOSHIMOVNING "IKKI ESHIK ORASI" ROMANI XALQIMIZNING O'TMISHI

*Farg'ona viloyati, Rishton tumani 1-son texnikumi, ona-tili va adabiyoti fani o'qituvchisi
O'rinboyeva Xolisxon Turobjonovna.*

Annotatsiya: *Ushbu maqolada O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romanidagi qahramonlar timsolida Ikkinchi jahon urushining insonlar taqdiri, ruhiyati va ijtimoiy hayotiga ko'rsatgan fojiaiy ta'siri tahlil qilinadi. Asardagi Muzaffar, Kimsan, Ra'no, Shomurod, Robiya va boshqa obrazlarning qismati orqali urushning nafaqat frontda, balki front ortida ham qoldirgan chuqur jarohatlari yoritib berilgan.*

Kalit so'zlar: *O'tkir Hoshimov, "Ikki eshik orasi", urush fojiasi, front orti, inson taqdiri, Muzaffar, fojiaiy qismat, ma'naviy yo'qotish.*

IKKI ESHIK ORASI ASARI QAHRAMONLARI TAQDIRIDA URUSHNING AKSI

KIRISH

Inson umri — ikki eshik orasi, ya'ni tug'ilish va o'lim orasidagi qisqa bir masofa. Biroq shu qisqa masofada insoniyat boshiga tushadigan sinovlar gohida bir necha avlodning yelkasiga og'irlik qiladi. O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romani aynan mana shu hayot yo'lini, undagi eng og'ir sinov — Ikkinchi jahon urushi davri misolida tasvirleydi. Adib urushni shunchaki jang maydonidagi to'qnashuvlar emas, balki oddiy insonlar qalbidagi, ularning taqdiridagi ulkan fojia sifatida ko'rsatib beradi.

Front ortidagi ayanchli qismat: Robiya va Komil tabib

Urush faqat qurol ushlab jangga kirganlarni emas, balki uyda qolgan ayollar, keksalar va bolalarning ham hayotini ostin-ustun qilib yubordi. Asardagi Robiya obrazi urush yillari o'zbek ayollarining matonati va shu bilan birga cheksiz izzatoblari ramzidir. Sevgan yori Kimsandan ayrilishi, front ortidagi og'ir mehnat, ocharchilik va yetishmovchiliklar uning yoshligini, orzu-havaslarini barbod qiladi.

Komil tabib esa urush davridagi adolatsizliklar va xalqning dardi ich-etini yegan, biroq hammaning dardiga malham bo'lishga intilgan fidoyi inson. Uning fojiasi — urush olib kelgan ijtimoiy Tengsizliklar va insoniy qadriyatlarning toptalishini ko'rishida edi.

Jang maydonlarining tirik qurbonlari: Kimsan va Shomurod

Urush arafasida to'yga tayyorgarlik ko'rayotgan, hayotga to'la Kimsanning taqdiri fojiaiy yakun topadi. U frontga ketadi va garchi jasorat ko'rsatgan bo'lsa-da, urush uni jismonan va ruhan yo'q qiladi. Kimsanning o'limi maktubi (qora xat) oilasini, qishloqdoshlarini chuqur qayg'uga soladi.

Yana bir ayanchli taqdir egasi — Shomurod. Urushdan majruh bo'lib qaytgan, bir oyog'idan ajralgan bu qahramonning ichki kechinmalari g'oyat ta'sirli. Urush uning nafaqat sog'ligini, balki erkaklik g'ururini, oilaviy baxtini ham o'g'irleydi. Uning "Urushda o'lib

ketganim yaxshi edi", degan o'rtanishlari urush inson ruhiyatini qanchalar mayib qilganidan dalolatdir.

Urush girdobida ulg'aygan bolalik: Muzaffar va Munavvar

Urush bolalarni vaqtdan ilgari ulg'aytirdi. Asar bosh qahramonlaridan biri Muzaffar otasiz, urushning qora soyasi ostida o'sadi. Uning bolaligi go'zal o'yinlar bilan emas, balki yetishmovchilik, non qidirish va qishloq chetidagi musibatlar ichida kechadi. Munavvar ham urush davrining achchiq qismatiga duch kelgan, sevgisiga erisha olmagan, yoshligidan fojialarni ko'rib ulg'aygan qiz qiyofasida gavdalanadi.

Ma'naviy inqiroz va "Urush farzandlari": Qora amma va Umar zakunchi

Urush insonlarni sinovdan o'tkazdi. Kimdir bu sinovdan ma'naviy yuksala bordi (Qora amma kabi), kimdir esa vaziyatdan foydalanib o'z nafsini qondirishga urindi. Umar zakunchi obrazi urush davridagi amaldorlarning shafqatsizligi, xalqning dardi bilan ishi yo'qligini ko'rsatadi. Urush sharoitida bunday kimsalarning paydo bo'lishi va gurkirashi ham urush keltirib chiqargan eng katta ma'naviy fojialardan biridir.

Xulosalar

O'tkir Hoshimovning "Ikki eshik orasi" romani qahramonlari taqdirini o'rganish orqali quyidagi xulosalarga kelish mumkin:

Urushning g'oliblari yo'q: Romanda urushda "g'alaba qozonilgani" aytilsa-da, qahramonlarning hech biri o'zini g'olib deb hisoblay olmaydi. Urush hamma uchun — frontdagilar uchun ham, orqadagilar uchun ham fojia bo'ldi.

Ruhiy mayiblik jismoniy majruhlikdan og'ir: Shomurod yoki Robiya timsolida urush inson tana a'zolarini yoki yaqinlarini olib ketish bilan cheklanmay, ularning qalblarini ham butunlay vayron qilgani ko'rinadi. Bu jarohatlar urush tugagandan keyin ham yillar davomida bitmaydi.

Insoniylik sinovi: Asar urush inson tabiati uchun eng katta imtihon ekanini isbotlaydi. Ba'zilar ocharchilik va qiyinchilikda ham o'zligini, imonini saqlab qolgan bo'lsa (Qora amma, Komil tabib), Umar zakunchi kabi kimsalar ma'naviy tubanlikka yuz tutadi.

Yakuniy so'z o'rnida: "Ikki eshik orasi" asarida urush shunchaki tarixiy voqea emas, balki inson qoniga to'ymaydigan, yoshu qarining umrini xazon qiladigan mudhish maxluq sifatida gavdalanadi. Qahramonlar taqdiridagi urush aksi bugungi tinch kunlarning qadriga yetishga, urush degan baloni hech qachon Yer yuziga yo'latmaslikka da'vat etadi.